

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНЕННЯ АКЦЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ МОДЕЛЮВАННІ

Кліменко О. М.,

доцент кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної теорії

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пивавар І. В.

доцент кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної теорії

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Зростання економіки зазвичай вважається основним показником добробуту країни та головною метою її розвитку. Під економічним зростанням розуміється збільшення випуску у часі. Сучасні і економісти, і політики визнають, що ВВП не вимірює добробут людей та за даними ВВП на душу населення неможливо дознатися про зростання добробуту в країні. Збільшення економічного виробництва, рівень його зростання було та зостається основним завданням сучасної економіки.

За класичними економічними моделями ще з кінця вісімнадцятого сторіччя вчені висловлювали занепокоєння з приводу того, чи зможуть ресурси Землі підтримувати зростаючі потреби людей, як довго і за яких умов. Томас Мальтус був одним із перших економістів, який вважав, що сила зростання населення більша, чим здатність землі виробляти ресурси для існування людей, і що в результаті зростаючих потреб природні ресурси не зможуть впоратися з неконтрольованим зростанням населення. Адам Сміт і Девід Рікардо створили вагомий внесок в класичну економіку і теж визнавали, що існує обмежена кількість родючих земель, придатних для виробництва та оброблених земель як

приватного випадку незамінного фактору виробництва [1]. Більшість економістів-класиків зосереджували свою увагу на капіталізмі та необхідності зростання економіки, але все ж такі багато вчених, наприклад, Сміт та Джон Стюарт Мілль, вважали, що як тільки економіка досягне певного рівня виробництва на душу населення, то природним чином перейде в стаціонарний стан з постійним населенням та постійним запасом капіталу. Мілль описав стаціонарний стан як природний і бажаний розвиток капіталізму після накопичення достатнього рівня багатства.

З переходом від класичної економіки до неокласичної у середині дев'ятнадцятого сторіччя економісти зосередилися на створенні універсальних математичних моделей та теорії для опису економіки з основними цілями максимізації корисності людини за рахунок збільшення споживання у мікроекономічному сенсі та максимізації випуску, або ВВП, у макроекономічному. Неокласична школа відрізняється спрощеними універсальними моделями, в яких земля та природні ресурси втратили свою роль незамінного обмежуючого фактору зростання економіки. Натомість земля почала враховуватися як взаємозамінні ресурси (субститутути) поряд з капіталом і працею.

Увага до економічного зростання посилилася після Другої світової війни. Ця епоха, часто відома як «Золоте століття капіталізму», була областю швидкого зростання і низького безробіття у Сполучених Штатах, а також у Західній Європі та Східній Азії. Робоча сила в сукупності з сильною інвестиційною складовою, новітніми розробками в галузі автоматизації та високим рівнем державного управління. витрати на розвиток інфраструктури призвели до значного зростання виробництва та згодом ВВП.

У міру зростання доходів споживання збільшувалося, а використання викопного палива та природних ресурсів швидко розширювалося. В світовій економіці в той же час завдяки Бреттон-Вудській конвенції сформувалися Міжнародний Валютний фонд (МВФ) та Міжнародний банк реконструкції та розвитку як член групи Світового банку. Метою цих організацій була

стабілізація валютних ставок, просування міжнародної економічної корпорації, вільна торгівля, що стимулювали реконструкцію та економічний розвиток. Це також сприяло розвитку інтеграції, просування капіталізму та модернізації.

Неолібералізм також став основною теорією неокласичної економіки, спираючись на вільну торгівлю та вільні ринки як на найкращий спосіб стимулювання зростання економіки. Основні концепції неолібералізму включають заохочення приватизації державних підприємств та звільнення бізнесу від державного регулювання. Неоліберальна політика включає розпуск профспілок та усунення контролю за цінами, приватизацію суспільних благ та скорочення державних витрат на освіту та охорону здоров'я, одночасно приділяючи особливу увагу ринковим стимулам та індивідуальній відповідальності.

Сучасність стикається з тим, що з'являється дедалі більше ознак того, що біосфера загалом піддається впливу все поширюваних масштабів діяльності людини. Світове суспільство перейшло у світ, в якому людська діяльність домінує на планеті, та винятковий упор на економічне зростання може призвести до серйозних і, можливо, незворотних наслідків.

Екологи розробили кілька підходів до оцінки загального масштабу економічної діяльності, зіставили активність щодо планетарної пропускнує спроможності. Ці підходи до оцінки послідовно показують, що ми живемо поза нашою планетою. Основних підходів два: планетарний граничний підхід та підхід до екологічного сліду [2].

Підхід планетарних кордонів, вперше розроблений Стокгольмським центром стійкості у 2009 р., є методом оцінки меж землі та поточної ємності з урахуванням дев'яти земних системних процесів. Це включає:

- виснаження стратосферного озону;
- втрата цілісності біосфери (втрата біорізноманіття та вимирання);
- хімічне забруднення та викиди;
- зміна клімату;
- окислення океану;

споживання прісної води та глобальний гідрологічний цикл;
зміна земельної системи;
потоки азоту та фосфору в біосферу та океани;
навантаження атмосфери аерозолем.

Для кожного процесу земної системи визначається екологічна межа, яка позначає, в якій точці ми переходимо з безпечного робочого простору до зони невизначеності чи високого ризику. Функції планетарних кордонів не були визначені кількісно для трьох з цих категорій: атмосферне аерозольне навантаження, хімічне забруднення та вивільнення нових сутностей, а також функціональне розмаїття.

Інший підхід до оцінки взаємозв'язку між господарською діяльністю людини та природного капіталу є мірою екологічного сліду (EF). Суть цього підходу полягає у перетворенні всіх антропогенного впливу на еквівалентні одиниці біологічно продуктивної площі земель. Інакше кажучи, екологічний слід людини – це кількість землі, яка необхідна для підтримки життя людства, враховуючи як ресурси, необхідні для підтримки споживання, так і адекватне засвоєння відходів, що повертаються у довкілля. Наприклад, попит на м'ясо перетворюється на пасовища, необхідні для вирощування худоби. Інші дії важче перевести на еквіваленти. Наприклад, викиди двоокису вуглецю при спалюванні викопного палива враховуються у підході EF як площа рослинності, яка буде потрібна для поглинання вуглецю.

Для розрахунку екологічного сліду країни потрібні дані більш ніж за 100 факторами, включаючи попит на продукти харчування, деревину, енергію, промислове обладнання, канцелярські товари та транспортні засоби. Порівнюючи екологічний слід країни з площею її суші, надається інформація про те, чи живе країна у своїх екологічних межах. Загальний глобальний екологічний слід світу перевищив загальну біологічну ємність Землі приблизно у 1970 році і з того часу зростає з короткочасним зниженням під час рецесії.

Незважаючи на колосальне загальне зростання економіки, яке відбулося за останні 75 років, світу все ще не вдається покращити добробут багатьох

людей. Так, країни Близького Сходу, Бразилія та Африка мають надзвичайно високу нерівність.

Економічна нерівність усередині країни може бути виміряна або за нерівністю доходів або за нерівністю багатства. Дохід відноситься до заробітної плати та інших доходів, які отримують окремі особи щороку, у той час як багатство відноситься до грошової вартості всіх активів (майно, заощадження, акції, транспортні засоби тощо) У людини з великим боргом може бути нульове або негативне багатство. Щоб виміряти рівень нерівності всередині країни, економісти використовують статистику, яку називають індексом Джині.

Отже основний висновок полягає у необхідності змінити відношення до державного регулювання країн в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, оскільки, що зрозуміло з вище наданої інформації, неоліберальні моделі економічного зростання, які широко використовуються в багатьох державах світу, себе не виправдовують внаслідок породження суттєвих проблем. Необхідно змінити акценти в соціально-економічних моделях в бік поширення повноважень державних органів в управлінні країнами для вирішення багатьох проблем як на рівні держави, так і на світовому рівні.

Література:

1. Roser, M. (2019). "Economic Growth". Published online at OurWorldInData.org. Retrieved from: '<https://ourworldindata.org/economic-growth>'
2. Suggested citation: Lennox, Erin and Rebecca Hollender. (2020) "Alternatives to GrowthCentric Development." An ECI Teaching Module on Social and Economic Issues, Economics in Context Initiative, Global Development Policy Center, Boston University, 2020.

Матеріали публікуються в авторській редакції